

Limba și literatura maghiară

Programa pentru

- examenul de definitivare în învățământ
- obținerea gradului didactic II

Tematica pentru

- obținerea gradului didactic I
- perfecționarea periodică

Aprobate prin
Ordinul Ministrului Educației Naționale nr.
_____/____2000

Programa

limbii și literaturii maghiare pentru
examenul de definitivat,
grad II. și perfecționarea periodică organizată
o dată de 5 ani,
precum și tematica pentru lucrări de gr. I.

Lingvistică

Definitivat

Obiective

Tematica

Gradul II.

Obiective

Modul obligatoriu

Pentru profesori cat. I.

Pentru profesori cat. II.

Modul opțional

Pentru profesori cat. I.

Pentru profesori cat. II.

Modul opțional

Pentru profesori cat. I. și II.

Perfecționarea periodică organizată o dată la 5 ani

Obiective

Tematica

Teme pentru lucrări de grad I.

Bibliografie

a. obligatorie

b. facultativ

Folclor

Definitivat

Tematica

Bibliografie

Gadul II.

Tematica

Bibliografie

Tematica lucrărilor de grad I.

Literatura

Definitivat

Obiective

Tematica

Bibliografie

a. obligatoriu

b. opțional

Gradul II.

Obiective

Modul obligatoriu

Pentru profesori cat. I.

Pentru profesori cat. II.

Modul opțional

Pentru profesori cat. I.

Pentru profesori cat. II.

Perfecționarea periodică organizată o dată la 5 ani

Obiective

Tematica

Teme pentru lucrări de grad I.

Metodică

Definitivat

Obiective

Tematica

Pentru profesori de cat. I.

Pentru profesori de cat. II.

Bibliografie

a. obligatorie

b. facultativă

Gradul II.

Obiective

Tematica

Pentru profesori cat. I.

Pentru profesori cat. II.

Bibliografie

a. obligatorie

b. facultativă

Modul obligatoriu

Bibliografie

a. obligatorie

b. facultativă

Modul opțional

Bibliografie

a. obligatorie

b. facultativă

Perfecționarea periodică organizată o dată la 5 ani

Obiective

Tematica

Pentru profesori cat. I.

Pentru profesori cat. II.

Bibliografie

Teme pentru lucrări de grad I.

I. Nyelvtudomány

Véglegesítő

Célok és követelmények

Az egyetemen szerzett ismeretek elmélyítése

Az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásának lehetőségei

Tematika

Nyelvelméleti kérdések

A nyelv mint társadalmi jelenség. A nyelv rétegződése. A magyar nyelv táji változatai. A nyelv normatív változata (standard). Nyelvi norma és nyelvhelyesség. A diglossia. A kétnyelvűség (kisebbségi kétnyelvűség) és a nyelvcsere.

A nyelvi rendszer szintjei. Variánsok és invariánsok a nyelvben. A nyelv rendszerszerűsége. A nyelvi rendszer paradigmatis és szintagmatis síkja.

A nyelvi jel fogalma és típusai, sajátos vonásai. A nyelv jelszerűsége. A tulajdonnév mint nyelvi jel. A magyar tulajdonnév-fajták.

A nyelvek kölcsönhatása, az érintkezés társadalmi és lélektani vetületei, a művelődéstörténeti háttér. Kölcsönelemek a magyar nyelvben. A magyar nyelv román eredetű elemei.

Nyelv és gondolkodás. A gyermeknyelv. A nyelvi készségek fejlesztése iskoláskorban, ennek összefüggései a gondolkodás fejlődésével. Produktivitás és kreativitás a nyelvhasználatban. A magyar nyelv helye a világ nyelvei között (eredet, típus, areális kapcsolatok).

A mai magyar nyelv rendszere és története.

Fonetika és fonológia. A magánhangzó- és mássalhangzó-rendszer. A hangok viselkedése a hangsorban. A hangsúly és hanglejtés. Beszédművelés az iskolában.

A magyar helyesírás jellege és alapelvei. A helyesírási szabályzat legfrissebb módosításai.

A szó és a szókészlet. A frazeológia. A szókészlet rétegződése. A szókészlet belső gazdagodásának formái. Szóalkotás és belső szóteremtés.

A jelentés a modern szemantikában. A jelentés fogalma. Jelentés és érték. A jelentésrelációk. A szemantikai mezők.

A szófajok. A szófajtoni rendszerezés szempontjai.

A szóalaktan. Tőmorfémák és toldalékmorfémák. A szóelemek egymáshoz kapcsolódása. A tőtípusok rendszere. Az alaktan az újabb nyelvtudományban.

A mondat és megnyilatkozás: rendszermondat és szövegmondat. A nyelv kommunikációs funkciói és a mondatok tartalom szerinti osztályozása közötti összefüggés.

Az egyszerű mondat és szó szerkezetek. Az összetett mondat. A mondatrészkifejtő és a sajátos jelentéstartalmú mellékmondatok.

A szövegnyelvészet. Szöveggrammatika, szövegsemantika és szövegpragmatika. A szövegkohézió szemantikai és pragmatikai eszközei. Szövegfajták, szövegtipológia. A szövegnyelvészet az oktatásban.

Az irodalmi nyelv. Irodalmi nyelv és nyelvjárás: normatív és tájnyelvi elemek. A nyelvjárási elemek tudatosítása és megítélése az iskolai beszédfejlesztésben.

Az irodalmi nyelvi norma kialakulása és fejlődése. A regionális köznyelvek. Nyelvjárási és iskolai nyelvhasználat.

Leíró nyelvészet és történeti nyelvtudomány. Nyelvtörténet és szövegmagyarázat. A magyar nyelv történeti kapcsolatai (kontaktus a szomszéd nyelvekkel).

A hangváltozások tér- és időbeli vonatkozásai. A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei. A nyelvi változások tudatosításának lehetőségei az iskolai oktatás különböző fokain. A nyelvemlékek mint a magyar nyelvtörténet forrásai.

A magyar helyesírás története.

A mai stilisztika nyelvelméleti alapjai. Szövegnyelvészet és stilisztika. A stilisztikai elemzés újabb szempontjai és módszerei (szövegszervezési elvek, szövegszintek és kontextusok szerinti elemzés).

II. Fokozat

Célok és követelmények

A szakirodalom legújabb eredményeinek szempontjainak módszereinek megismerése és gyakorlati alkalmazása.

Kötelező tematika

Egyetemi végzettség számára

A nyelv mint társadalmi jelenség. A nyelv rétegződése. A magyar nyelv táji változatai. A nyelv normatív változata (standard). Nyelvi norma és nyelvhelyesség. A diglossia. A kétnyelvűség (kisebbségi kétnyelvűség) és a nyelvcseré. A nyelvművelés és a nyelvi tervezés.

A magyar nyelvjárások. Fontosabb nyelvjárási sajátosságok. Sztenderd és nyelvjárás viszonya az iskolai oktatásban.

Kölcsönelemek a magyar nyelvben. A magyar nyelv román eredetű elemei.

Nyelv és gondolkodás. A gyermeknyelv. A nyelvi készségek fejlesztése iskoláskorban, ennek összefüggései a gondolkodás fejlődésével.

A nyelvi rendszer szintjei. Variánsok és invariánsok a nyelvben. A nyelv rendszerszerűsége. A nyelvi rendszer paradigmatis és szintagmatis síkja.

A nyelvi jel fogalma és típusai, sajátos vonásai.

A nyelvek kölcsönhatása, az érintkezés társadalmi és lélektani vetületei, a művelődéstörténeti háttér

Produktivitás és kreativitás a nyelvhasználatban. A magyar nyelv helye a világ nyelvei között (eredet, típus, areális kapcsolatok).

A rendszerszerű nyelvvizsgálat kialakulása a század elején.

Szemiotika és szövegtan.

A mai magyar nyelv rendszere és története

A magyar helyesírás jellege és alapelvei. A helyesírási szabályzat legfrissebb módosításai.

A magyar helyesírás jellege és alapelvei. A helyesírási szabályzat legfrissebb módosításai.

A szófajok. A szófajtni rendszerezés szempontjai.

A szóalaktan. Törmorfémák és toldalákmorfémák. A szóelemek egymáshoz kapcsolódása. A törtípusok rendszere. Az alaktan az újabb nyelvtudományban.

A mondat és megnyilatkozás: rendszermondat és szövegmondat. A nyelv kommunikációs funkciói és a mondatok tartalom szerinti osztályozása közötti összefüggés.

Leíró nyelvészet és történeti nyelvtudomány. Nyelvtörténet és szövegmagyarázat. A magyar nyelv történeti kapcsolatai (kontaktus a szomszéd nyelvekkel).

A hangváltozások tér- és időbeli vonatkozásai. A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei. A nyelvi változások tudatosításának lehetőségei az iskolai oktatás különböző fokain. A nyelvemlékek mint a magyar nyelvtörténet forrásai.

A magyar helyesírás története.

A szövegnyelvészet. Szöveggrammatika, szövegsemantika és szövegpragmatika. A szövegkohézió szemantikai és pragmatikai eszközei. Szövegfajta, szövegtípológia. A szövegnyelvészet az oktatásban.

A mai stilisztika nyelvelméleti alapjai. Szövegnyelvészet és stilisztika. A stilisztikai elemzés újabb szempontjai és módszerei (szövegszervezési elvek, szövegszintek és kontextusok szerinti elemzés).

Főiskolai végzettség számára

A nyelv mint társadalmi jelenség. A nyelv rétegződése. A magyar nyelv táji változatai. A nyelv normatív változata (standard). Nyelvi norma és nyelvhelyesség. A diglosszia. A kétnyelvűség (kisebbségi kétnyelvűség) és a nyelvcsere.

A magyar nyelvjárások. Fontosabb nyelvjárási sajátosságok. Sztenderd és nyelvjárás viszonya az iskolai oktatásban.

A nyelv jelszerűsége. A tulajdonnév mint nyelvi jel. A magyar tulajdonnév-fajták.

Kölcsönelemek a magyar nyelvben. A magyar nyelv román eredetű elemei.

Nyelv és gondolkodás. A gyermeknyelv. A nyelvi készségek fejlesztése iskoláskorban, ennek összefüggései a gondolkodás fejlődésével.

A mai magyar nyelv rendszere és története.

Fonetika és fonológia. A magánhangzó- és mássalhangzó-rendszer. A hangok viselkedése a hangsorban. A hangsúly és hanglejtés. Beszédművelés az iskolában.

A magyar helyesírás jellege és alapelvei. A helyesírási szabályzat legfrissebb módosításai.

A szó és a szókészlet. A frazeológia. A szókészlet rétegződése. A szókészlet belső gazdagodásának formái. Szóalkotás és belső szóteremtés.

A jelentésrelációk. A szemantikai mezők.

A szófajok. A szófajtan rendszerezés szempontjai.

A szóalaktan. Törmorfémák és toldalakmorfémák. A szóelemek egymáshoz kapcsolódása. A töltípusok rendszere. Az alaktan az újabb nyelvtudományban.

A mondat és megnyilatkozás: rendszermondat és szövegmondat. A nyelv kommunikációs funkciói és a mondatok tartalom szerinti osztályozása közötti összefüggés.

Az egyszerű mondat és szószerkezetek. Az összetett mondat. A mondatrészkifejtő és a sajátos jelentéstartalmú mellékmondatok.

A szövegnyelvészet. Szöveggrammatika, szövegsemantika és szövegpragmatika. A szövegkohézió szemantikai és pragmatikai eszközei. Szövegfajták, szövegtipológia. A szövegnyelvészet az oktatásban.

Opcionális tematika

Egyetemi és főiskolai végzettség számára

1. A kétnyelvű oktatás modelljei.
2. A nyelvcsere.
3. A nyelvi tervezés

Ötévenként rendezendő továbbképző tanfolyam

Célok és követelmények

Olyan ismeretek szerzése, amelyek lehetővé teszik a jelöltek szakosodását, azt, hogy valamilyen szakterületen kutatást végezhesse. Igen fontos bizonyos interdiszciplináris témákban való elmélyülés.

Tematika

I. Változat

Szociolingvisztikai kérdések

II. Változat

Pszicholingvisztikai kérdések

III. Változat

Kognitív nyelvészeti kérdések

IV. Változat

Szövegtan és stilisztika

V. Változat

Nyelvművelés

Az I. fokozat eléréséhez szerkesztett tudományos metodikai dolgozatok témajavaslatai:

A nyelvi változás megismertetésének lehetőségei a középiskolai oktatásban.

A helyes kiejtés tanítása, szakköri gyakorlásának módszerei

Az iskolai nyelvhelyesség kérdései a szaktárgyi és a nem szaktárgyi órákon.

A stíluskészség fejlesztésének elvi és módszertani kérdései a gimnáziumi vagy a líceumi tagozaton konkrét közlési helyzetekhez igazodó fogalmazási gyakorlatok alapján.

Módszertani lehetőségek az összehasonlító stilisztikai elemzés készségének a kialakítására a gimnáziumi vagy a líceumi tagozaton.

A házi olvasmányok szerepe a tanulók szókincsének fejlesztésében. Pl. szinonimagyűjtés stilisztikai minősítésekkel.

Befogadói stílusérzékenység fejlesztésének elvi és módszertani kérdései a gimnáziumi vagy líceumi tagozaton.

Az egykorú nyelvállapot és az írói nyelvhasználat szembesítése XVI–XIX. századi irodalmi szövegekben

A névkultúra felmérése és fejlesztésének lehetőségei az anyanyelvoktatásban

Egy település mai/történeti személy- vagy földrajzi névanyagának vizsgálata és hasznosítása az anyanyelvi oktatásban és a nevelésben.

A helyi nyelvjárás és az irodalmi nyelv viszonya az általános iskolai anyanyelvoktatásban

A tanulók nyelvhasználatának szociolingvisztikai vizsgálata

Regionális elemek a tanulók nyelvhasználatában

A tanulók kétnyelvűségének tipológiája, jellemzői.

Kontaktuselemek és -jelenségek a tanulók nyelvhasználatában

A nyelvi megértés szintjei (beszédértés, írott szöveg megértése) az oktatás különböző fokozatain.

A nyelvi produkció szintjei és fejlesztésének lehetőségei (beszédkészség, szövegalkotás)

Kísérleti oktatási anyag kidolgozása a tanulók alapnyelvének és a nyelvi környezetének függvényében

Felzárkóztató anyanyelvi programok, módszerek a kedvezőtlen nyelvi környezet ellensúlyozására.

A nyelvtan oktatása kontrasztív alapon

A magyar mint idegen nyelv tanítása

Magyar-román/német/ közmondások összevető vizsgálata

A nyelvi produktivitás és kreativitás fejlesztése az általános iskolában

A rendszerszemlélet érvényesítése az általános iskolai anyanyelvoktatásában

Határozóragos névszók névutói szerepben egy írói műveiben. A gyűjtött anyag hasznosítása az oktatásban

A határozói viszonyok kifejezési módja egy nyelvjárásban. Az eredmények értékelése a tanulók nyelvhasználatára alapján

A helyi nyelvjárás igeidőinek egybevetése az irodalmi nyelvvel. Az eredmények hasznosítása az iskolai nyelvtani és irodalmi oktatásban

A szókincsgazdagítás módszertani lehetőségei a II. tagozat valamelyik osztályában.
A helyesírási készség fejlesztése az általános iskola V. osztályában
A tanulók csoportos munkájának megszervezése a nyelvtanórán
A leíró, elbeszélő fogalmazás tanítása a V–VIII. osztályban

Kötelező irodalom

- Jászó Anna (szerk.): *A magyar nyelv könyve*. Bp., 1991.
Balázs János: *A szöveg*. Bp., 1985.
Balogh Dezső – Gálffy Mózes – J. Nagy Mária: *A mai magyar nyelv kézikönyve*. Buk., 1971.
Bárczi Géza: *A magyar nyelv életrajza*. Bp., 1996.
Bárczi Géza – Benkő Loránd – Berrár Jolán: *A magyar nyelv története*. Bp., 1967. (és a további kiadások)
B. Gergely Piroksa: *Magyar történeti nyelvtan*. Sokszorosított egyetemi jegyzet. Kolozsvár, 1978.
Dobos B. Magda: *A nominális szerkesztésmód a magyar impresszionista szépirodalomban*. Buk., 1979.
Grétsy László – Kovalovszky Miklós (szerk.): *Nyelvművelő kézikönyv I–II*. Bp., 1980–1985.
Hajdú Mihály: *Magyar tulajdonnevek*. Bp., 1994.
J. Soltész Katalin: *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Bp., 1979.
Károly Sándor: *Általános és magyar jelentéstan*. Bp., 1970.
Kázmér Miklós: *Régi magyarsaládnevek szótára*. Bp., 1992.
Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat*. Szociolingvisztikai alapfogalmak. Bp., 1995.
Kiss Jenő – Szűcs László (szerk.): *A magyar nyelv rétegződése I–II*. Bp., 1998.
Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Bp., 1988.
P. Dombi Erzsébet: *Öt érzék ezer muzsikája*. Buk., 1980.
Péntek János: *Teremtő nyelv*. Buk., 1988.
Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *A szöveg megközelítései*. Bp., 1998.
Szabó Zoltán (szerk.): *A szövegvizsgálat új útjai*. Buk., 1982.
Szikszainé Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan*. Bp., 1999.
Szilágyi N. Sándor: *Magyar nyelvtan I*. Tankönyv. Buk., 1980.
Uő.: *Hogyan teremtsünk világot?* Kolozsvár 1996.
Wardhaugh, Ronald: *Szociolingvisztika*. Bp., 1995.
Zsemlyei János: *A mai magyar nyelv szókészlete és szótárai*. Kolozsvár, 1996.

Ajánlott irodalom

- Az 1992. december 15-16-i nyelvművelő konferencia teljes anyaga. Ny. 117, 1992, 4. sz.
Bakos Ferenc: *A magyar szókészlet román elemeinek története*. Bp., 1982.
Benkő Loránd: *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Bp., 1998.
Benkő Loránd: *Az Árpád-kor magyar szövegemlékei*. Bp., 1980.
Benkő Loránd: *A magyar nyelv történeti nyelvtana*. Bp., 1991., II/1. Bp., 1992., II/2 Bp., 1995.
Berrár Jolán: *Próbák és problémák*. A mai magyar nyelv tankönyv új kiadásához. A szófajok: MMNySzgy. I. 119–38.
Bíró Zoltán: *Beszéd és környezet*. Buk., 1984.
Csernicskó István – Váradi Tamás (szerk.): *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Bp., 1996.
Fábián Pál: *Az akadémiai helyesírás előzményei*. Bp., 1967.

- Fekete Péter és V. Raisz Rózsa (szerk.): A szöveg szerkesztése, megértése, kidolgozása és megszólaltatása. MNyTK. 196. Bp., 1993.
- Fülöp Lajos (szerk.): Anyanyelvi nevelésünk a középiskolában. Bp., 1988.
- H. Molnár Ilona: Az igei csoport, különös tekintettel a vonzatokra. MMNySzgy. I. 230—62.
- Imre Samu – Szatmári István – Szűts László (szerk.): *A magyar nyelv grammatikája*. NytudÉrt. 104. sz. Bp., 1980.
- Ionescu-Ruxăndoi, Liliana – Chițoran Dumitru: *Sociolingvistica*. Buc. 1975.
- Jakobson, Roman: *Hang – Jel – Vers*. Bp., 1979.
- Kardosné Balogh Judit: A mellérendelő szószerkezetek és határeseiteik. FejLeírNyt. 57—90.
- Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*. Bp., 1992.
- Kemény Gábor – Kardos Tamás (szerk.): A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában. Bp., 1994.
- Kenesei István (szerk.): *A nyelv és a nyelvek*. Bp., 1984.
- Kiss Jenő: Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat. Bp., 1994.
- Kontra Miklós: Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben. Bp., 1992.
- Lengyel Zsolt: *A gyermeknyelv*. Bp., 1981.
- Lesznyák Márta: *Kétnyelvűség és kétnyelvű oktatás*. Magyar Pedagógia 96, 1996. 3: 217—30.
- Marcus, Solomon: *Poetica matematică*. Buc., 1970. – *A nyelvi szépség matematikája*. Bp., 1984.
- Murvai Olga (szerk.): *Stilisztikai tanulmányok*. Buk., 1976.
- Murvai Olga: *Szöveg és jelentés*. Buk., 1980.
- Péntek János: *Normagondok Erdélyben (1793—1993)*: Nyr. 118. 1994, 2:133—44.
- Uő.: *Szociolingvisztikai dilemmák*. Korunk VII. 1996, 9:36—42.
- Uő.: *Anyanyelvű oktatás és az anyanyelv oktatása Erdélyben*. In: Anyanyelvi nevelés – embernevelés. Bp., 1995, 42—50.
- Péntek János – Teiszler Pál (szerk.): *Nyelvelméleti tanulmányok*. Buk., 1975.
- Petőfi S. János: *Szöveg, szövegtan, műelemzés*. Bp., 1990.
- Szatmári István – Várkonyi Imre (szerk.): *A szövegtan a kutatásban és az oktatásban*. Bp., 1979.
- Szemere Gyula: *Az akadémiai helyesírás története*. Bp., 1974.
- Szende Aladár (szerk.): *Anyanyelvi nevelés – embernevelés*. MNyTK. 198. Bp., 1995.
- Telegdi Zsigmond (szerk.): *Hagyományos nyelvtan – modern nyelvészet*. Bp., 1972.
- Voigt Vilmos: *Bevezetés a szemiotikába*. Bp., 1977.

II. Népköltészet

Véglegesítő

Tematika

A népi kultúra felfedezése.

- a. A természeti ember felfedezése.
- b. Az európai parasztember felfedezése.
- c. A szóbeliség esztétikai értékeinek felfedezése.
- d. A kultúrát hordozó individuum felfedezése.
- e. Napjaink folklórjának struktúrája és funkciói.

Terminológia (kultúra, folklór, hagyomány, folklorizmus, szóbeliség, revival, survival).

Tudományos problémák a népi irodalom műfajainak kutatásában (mese, ballada, eposz, rituális énekek, imádságok).

Irodalom

Voigt Vilmos (szerk.): *A magyar folklór*. Bp., 1998.

Cocchiara, Giuseppe: *Az európai folklór története*. Bp., 1962. 23—37, 151—186, 187—200.

Burke, Peter: *Népi kultúra a kora újkori Európában*. Bp. 1991.

Magyar Néprajz. V. Népköltészet. Bp. 1988.

Demény I. P. – Gazda K. – Keszeg V. – Pozsony F. – Tánczos V.: *A magyar népi kultúra*. Kolozsvár, 1999.

Reprezentatív folklórgyűjtések: Kriza János, Sebestyén Gyula, Bartók Béla, Ortutay Gyula, Erdélyi Zsuzsanna, Nagy Olga, Ráduly János, Kallós Zoltán, Gazda Klára.

II. Fokozat

Tematika

A népi kultúra mint tantárgy. Célok, terminológia, tartalom, eljárások.

Irodalom

Magyar Néprajz. V. Népköltészet. Bp. 1988.

Demény I. P. – Gazda K. – Keszeg V. – Pozsony F. – Tánczos V.: *A magyar népi kultúra*. Kolozsvár, 1999.

Kósa László – Szemerényi Ágnes: *Apáról fiúra*. Néprajzi kalauz. Bp., 1973/1975.

Karácsony Molnár Erika – Kraiciné Szokoly Mária: *Hon és népismeret, néphagyomány az oktató-, nevelőmunkában*. Bp., 1998.

Az I. fokozat eléréséhez szerkesztett tudományos metodikai dolgozatok témajavaslatai:

1. Szimbólumok, funkciók és a kalendarisztikus ünnepek (átmeneti rítusok) struktúrája
2. Kulturális interferenciák
3. Az írott népi kultúra funkciója és struktúrája.
4. Szóbeli hagyományok és kontextusaik
5. Stílusok, szimbólumok és technikák a népművészetben
6. Technológiák, gondolkodásmódok és társadalmi kapcsolatok a javak előállításában
7. Vallásos hagyományok (rítusok és szövegek)
8. Hagyományok és újítások a népi kultúrában

III. Magyar irodalom

Az irodalomtörténeti témaköröket évszázadok szerint csoportosítottuk. Ezen belül is két csoportot különítettünk el: az egyikbe a szerzők (és művek), a másikba a nagyobb irodalomtörténeti összefüggésekre vonatkozó kérdések tartoznak. *A jelöltek kiválaszthatják mindegyik irodalomtörténeti korszakból azt a 4—4 szerzőre, valamint 2—2 nagyobb összefüggésekre vonatkozó témakört, amelyekből alaposabban fel kell készülni.* Kérjük, hogy március 15-ig jelezzék választásaikat a Tanszék címére írt levélben, hogy gondoskodhassunk a bibliográfiai anyagok összegyűjtéséről (az elolvashatóság, illetve a sokszorosíthatóság érdekében), és idejében előkészíthessük a vizsgatételeket.

Véglegesítő

Célok és követelmények

Az egyetemen szerzett ismeretek elmélyítése

Az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásának lehetőségei

Irodalomtörténeti témakörök

a. Régi magyar irodalom

I.

1. Janus Pannonius
2. Bornemisza Péter
3. Heltai Gáspár
4. Balassi Bálint
5. Pázmány Péter
6. Zrínyi Miklós
7. Bethlen Gábor
8. Árva Bethlen Kata

II.

Tematika

1. Történetírás: res gestae – res fictae; a szóbeli hagyomány és az eredetmítoszok tudós értelmezése
2. A magyar nyelv a latinság iskolájában – kódexirodalom
3. A humanizmus antikizáló törekvései és a klasszikus retorikai-poétikai hagyomány alkalmazása a kor anyanyelvű irodalmában
4. A középkor és a reneszánsz kor gondolati hagyatékának (skolasztika, misztika, humanizmus) újraértelmezése a barokk irodalomban, hit és a vallás relativizálódása közepette

III.

Kötelező olvasmányok

Balázs János: *Hermész nyomában*. Bp., 1987.

Király Erzsébet: *Tasso és Zrínyi*. Bp., 1989.

Klaniczay Tibor (szerk.): *A magyar irodalom története I—II*. Bp., 1964.

Kocziszkó Éva: Az újlatin tárgyú költészet megszületése Janus Pannonius elégiáiban.

In: ItK. 1979. 3.

Komlós Tibor: *A Balassi-vers karaktere*. Bp., 1992.

Kristó Gyula: *A történeti irodalom Magyarországon a kezdetektől 1241-ig*. Bp., 1999?

Tarnai Andor: „A magyar nyelvet írni kezdik”. *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*. Bp., 1984.

Téglás Imre: *A nyelv- és irodalomtörténeti gondolkodás kezdetei Magyarországon*. Bp., 1988.

Ajánlott olvasmányok

Bitskey István: *Humanista erudíció és barokk világkép*. Bp., 1979.

Kocziszkó Éva: Janus Pannonius: *Ad animam suam*. In: ItK. 1981. 2.

Kulcsár Péter: *A történetíró Heltai*. In: Varjas Béla (szerk.): *Irodalom és ideológia a XVI—XVII. Században*. Bp., 1987.

Szávai János: *Magyar emlékirók*. Bp., 1988.

b. XVIII. századi irodalom

I.

1. Bessenyei György
2. Kazinczy Ferenc
3. Csokonai Vitéz Mihály
4. Berzsenyi Dániel
5. Kölcsey Ferenc
6. Katona József

II.

1. A szépség- és nemzeteszemély megközelítései a magyar irodalmi nyelvújítás révén
2. Az irodalomtörténeti hagyomány szerepe a felvilágosodás verselési gyakorlatának kialakulásában

III.

Kötelező olvasmányok

A Helikon Világirodalmi Figyelő romantika-száma. 1975. 3—4.

Arany János: *Bánk bán-tanulmányok*. In: Rohonyi Zoltán (szerk.): *Arany János: Irodalmi tanulmányok*. Bukarest, 1978. 73—135.

Bécsy Ágnes: „Halljuk, miket mond a lekötött kalóz” *Berzsenyi versek elemzése, értelmezése..* Bp., 1985.

Csetri Lajos: *Egység vagy különbözőség? Nyelv- és irodalomszemlélet a magyar irodalmi nyelvújítás korában*. Bp., 1990.

Debreczeni Attila: *Csokonai, az újrakezdések költője*. Debrecen, 1993.

Fenyő—Németh—Sötér (szerk.) *A romantika korszakában*. In: *Romantika, népiesség, pozitivizmus. A magyar kritika évszázadai*. Bp., 1981. 7—330.

Julow Viktor: *Talányos Csokonai – tragikus Csokonai*. In: *Árkádia körül*. Bp., 1975. 122—133.

Margócsy István: *Az irodalomtörténeti hagyomány helyzete a XVIII. század második felében*. ItK. 1984. 3. 191—208.

Mezei Márta: *Nyilvánosság és műfaj a Kazinczy-levelezésben*. Bp., 1994.

Németh G. Béla: *A kiábrándultság hanghordozása (A romantikát lezáró lírai fordulat néhány vonása)*. In: *Hosszmetszetek és keresztmetszetek*. Bp., 1987. 421—434.

Orosz László: *A magyar verstani eszmélkedés kezdetei*. Bp., 1980.

- Rohonyi Zoltán: *Kölcsey Ferenc életműve*. Kolozsvár, 1975.
- Szajbély Mihály: *Regényelméleti gondolatok a XVIII. század második felének magyar irodalmában*. ItK. 1982. 1. 1—14.
- Szilágyi Márton: Kölcsey „A ferrói szent fa” című töredékének forrása. In: ItK. 1994. 2—3. 228—246. Ill. Még egyszer a A ferrói szent fa forrásáról. ItK. 1994. 5—6. 706—707.

Ajánlott olvasmányok

- Bíró Ferenc: *A filozófus – Bessenyei György*. In: A felvilágosodás korának magyar irodalma. Balassi Kiadó, 1995. 75—90.
- Nagy Imre: *Nemzet és egyéniség. Drámai irodalmunk az 1810-es években: a hazafiság drámái*. Bp., 1993.
- Némedi Lajos: *Bessenyei György utóéletéről*. In: Irodalom és felvilágosodás. Bp., 1974. 733—763.
- Szauder József: *Veteris vestigia flammae (Kazinczy szerelme)*. In: Az estve és az álom. Bp., 1970. 347—432.
- Szegedy-Maszák Mihály: *Berzsenyi verstípusairól*. ItK. 1977. 1. 43—50.

c. XIX. századi irodalom

I.

1. Vörösmarty Mihály
2. Petőfi Sándor
3. Arany János
4. Madách Imre
5. Kemény Zsigmond
6. Jókai Mór
7. Mikszáth Kálmán

II.

1. A magyar reformkor irodalmi toposzai az egyéni és a csoportlét kifejezésére
2. A vizualitás és a narrativitás megjelenési formái a reformkori magyar irodalomban
3. A magyar líra megújulása a múlt század végén
4. A magyar novellisztika változatai a századfordulón

Kötelező olvasmányok

- Barta János: *Mikszáth-problémák*. In: Költők és írók. Bp., 1966. 166-245.
- Bartha János: *Az ember tragédiája értelmezéséhez*. In: A pálya végén. Bp. 1987. 278—313.
- Bori Imre: *Jókai és a századvég*. In: Prózatörténeti tanulmányok. Újvidék, 1993. 27—52.
- Dávidházi Péter: Hunyt mesterünk (Arany János kritikai öröksége)*. Bp. 1992.
- Horváth Károly: *Madách Imre*. Bp. 1984
- Imre László: *Arany János balladái*. Bp., 1988.
- Keresztury Dezső: *Mindvégig (Arany János)*. Bp., 1990.
- Kozma Dezső: *Magyar irodalom a XIX. század második felében. 1849—1905*. Buk. 1980.
- Németh G. Béla: *Arany János*. In: Hosszmetszetek és keresztmetszetek. Bp., 1987. 5—33.

Németh G. Béla: *Az eszmélkedő, kései Mikszáth*. In: Századfordulóról – századelőről. Bp., 1985. 101—128.

Németh G. Béla: *Türelmetlen és késlekedő félszázad*. Bp., 1971.

Sötér István: *Jókai-tanulmányok*. In: Félkör. Bp., 1979. 283—533.

Sötér István: *Világos után*. Bp., 1987. Vagy: *Nemzet és haladás*. Bp., 1963.

Szegedy-Maszák Mihály: *Kemény Zsigmond*. Bp., 1989.

Ajánlott olvasmányok

Bartha János: *Sorsok és válságok. Kemény Zsigmond tragikus emberalakjai. Kemény Zsigmond mint esztétikai probléma*. In: A pálya végén. Bp. 1987. 186—277.

Kozma Dezső: *Mikszáth Kálmán*. Kolozsvár, 1977.

Margócsy István: *Petőfi Sándor*. Bp., 1999.

Mezei József: *Madách (Az élet értelme)*. Bp. 1977. 91—373.

Nagy Miklós: *Jókairól*. In: Virrasztók. Bp., 1987. 9—141.

Nemeskürty István: *A magyar irodalom története*. Bp. 1993. II. k.

Sötér István (szerk.): *A magyar irodalom története*. IV. Bp. 1969.

Zentai Mária: *Az egyetlen eposz*. In: Mesterek és tanítványok. Bp., 1999.

d. XX. Századi irodalom

I.

1. Ady Endre költeményei

2. Babits Mihály költeményei; esszék: A veszedelmes világnézet, Magyar költő kilencszáztizenkilencben, Új klasszicizmus felé

3. Kosztolányi Dezső: Édes Anna, Esti Kornél

4. Krúdy Gyula: *Szinbád*

5. Dsida Jenő költeményei

6. Radnóti Miklós költeményei

7. József Attila költeményei

8. Szabó Lőrinc költeményei

9. Márai Sándor: Egy polgár vallomásai? Vendéjáték Bolzánóban

10. Móricz Zsigmond: Az Isten háta mögött, Életem regénye

11. Tóth Árpád költeményei

II.

1. A századelő lírai modernsége (dekadencia, szimbolizmus, impresszionizmus) Ady Endre, Tóth Árpád, Babits Mihály munkásságában

2. Az újklasszikus irány a magyar költészetben Dsida Jenő és Radnóti Miklós költészete alapján

3. Klasszicizálódás és gondolatiság József Attila és Szabó Lőrinc költészetében

4. A magyar regény útja a naturalizmustól a „szerep-történetig” Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Krúdy Gyula, Márai Sándor műveiben

III.

Kötelező olvasmányok

Hankiss Elemér: *A népdaltól az abszurd drámáig*. Bp., 1969.

Király István: *Ady Endre*. Bp., 1970.

Kardos László: *Tóth Árpád*. 2. kiad. Bp., 1965.

- Kiss Ferenc: *Az érett Kosztolányi* (A Kosztolányi prózájára vonatkozó fejezetek), Bp., 1979.
- Szauder József: *Tavaszi és őszi utazások*. (A Krúdyra vonatkozó tanulmányok, 16--204) 1. Bp., 1980.
- Rába György: *Babits Mihály költészete 1903—1920*. Bp., 1981.
- Nemes Nagy Ágnes: *A hegyi költő*. Bp., 1984.
- Török Gábor: *A líra: logika*.
- Németh G. Béla: *7 kísérlet a kései József Attiláról*. Bp., 1982.
- Komlós Aladár: *A szimbolizmus és a magyar líra*. Bp., 1965.
- Lőrinczy Huba: *Márai-tanulmányok*. Szombathely, 1944 Savaria University Press.
- Szegedy-Maszák Mihály: *Szerep és mű. Márai életműve kétféle megvilágításban*. In: Minta a szönyegen. A műértelmezés esélyei. Bp., 1995.

Ajánlott olvasmányok

- Kabdebó Lóránt: *Szabó Lőrinc-monográfia* (a *Különbéke* korszakáról szóló 2. kötet)
- Láng Gusztáv: *Miért borultak le az angyalok... A magyar zsoldár polifóniája*. In: A lázadás közjátéka. *Dsida-tanulmányok*. Szombathely, 1996.
- Pomogáts Béla: *Radnóti Miklós*

e. Irodalomelméleti kérdéskörök

1. Az irodalom megközelítésének elméleti és gyakorlati kérdései
2. A mű világa: - a fikció kérdései
- világszerkezet, világfolyamat
- tematikus, modális értékek az irodalmi műben; a megjelenítés értékei
3. Az irodalom mint folyamat; a történetiség elvének hagyományos és hermeneutikai érvényesítése
4. Olvasás, megértés, értelmezés
5. Műelemzési irányzatok
6. Az irodalomértelmezés problémái az oktatásban

Kötelező olvasmányok

- Cs. Gyimesi Éva: *Teremtett világ*. Bukarest, 1983.
- Ann Jefferson, David Robey (szerk.): *Bevezetés a modern irodalomelméletbe. Összehasonlító áttekintés*. Bp., 1995.
- Szili József: *Az irodalom mint folyamat*. In: Szili József (szerk.): *A strukturalizmus után*. Bp., 1992.
- Csúri Károly: *Lehetséges világok*. Bp., 1987.
- Bettelheim, Bruno: *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Bp., 1985.
- Hans Georg Gadamer: *Épületek és képek olvasása*. In: *A szép aktualitása*. Bp., 1994.
- Szabó Zoltán (szerk.): *A szövegvizsgálat új útjai*. Buk. 1982.
- Sipos Lajos(szerk.): *Műelemzés – műértés*. Bp., 1990.
- Bene Kálmán: *Kalauz a versértelmezéshez. Bevezetés a lírai művek elemzésébe*. Szeged, 1991.
- Láng Gusztáv: *Kiskatedra*. Kolozsvár, 1993.

Ajánlott olvasmányok

- Bojtár Endre: *Az irodalmi mű értéke és értékelése*. In: Szili József (szerk.): *A strukturalizmus után. Érték, vers, hatás, történet, nyelv az irodalomelméletben*. Bp., 1992.

Veres András: *Irodalomértelmezés és értékorientáció*. In: Szili József (szerk.): *A strukturalizmus után. Érték, vers, hatás, történet, nyelv az irodalomelméletben*. Bp., 1992.

Hans-Robert Jauss: *Az irodalomtörténet mint irodalomtudomány provokációja*. In: Helikon 1980. 1—2.

Sipos Lajos (szerk.): *Irodalomtanítás I—II*. A Paus Kiadó és az Universitas Kulturális Alapítvány Kiadása, 1994.

II. Fokozat

Célok és követelmények

A szakirodalom legújabb eredményeinek szempontjainak módszereinek megismerése és gyakorlati alkalmazása.

Kötelező tematika és olvasmányok

Egyetemi végzettek számára

1. A történetiség problémája az irodalomtudományban és az irodalomoktatásban

H.R. Jauss: *Az irodalomtörténet mint az irodalomtudományprovokációja*. In: *Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika*. Osiris. Bp., 1997.

Szili József: *Az irodalom mint folyamat*. In: Szili József (szerk.) *A strukturalizmus után*. Bp., 1992.

2. Nemzeti és európai értékek szintézise: Petőfi költői teljesítménye

Horváth János: *A magyar irodalmi népiesség Faludytól Petőfiig*. Bp., 1978.

Kerényi Ferenc: *Petőfi – Újra és végre*. Irodalomtörténet 1984/4.

Szegedy-Maszák Mihály: *A felvilágosodástól a romantikáig (1790—1849)*. In: *A magyarságtudomány kézikönyve*. Szerk. Kósa László, Bp., 1993.

3. József Attila „modern klasszicizmusa”

Tverdota György: József Attila. Matúra klasszikusok. Bp., 1999.

Főiskolai végzettek számára

1. Az irodalmi mű megközelítésének hagyományos és új útjai

Bojtár Endre: *Az irodalmi mű értéke és értékelése*. In: Szili József (szerk.): *A strukturalizmus után*. Bp., 1992.

Bókay Antal: *Irodalomtudomány a modern és a posztmodern korban*. Osiris. Bp., 1977.

Sipos Lajos (szerk.): *Irodalomtanítás I—II*.

2. Balassi Bálint életművének és utóéletének sajátosságai (recepció és imitáció, ill. eltávolodás a Balassi-féle versbeszédtől)

Komlowszky Tibor: *Rimay és a Balassi-hagyomány*. ItK. 1982/5—6.

Bitskey István: *„Az magyar nyelvnek dicsősége”* (Balassi-értelmezések, 1899—1994). In: *Eszmék, művek, hagyományok*. Debrecen, 1996.

Pirnát Antal: *Balassi Bálint poétikája*. Bp., 1996.

3. Arany János, a népies-nemzeti irodalom kiteljesítője és meghaladója Imre László: *Arany János balladái*. Bp., 1988.

Keresztury Dezső: *Mindvégig (Arany János)*. Bp., 1990.

Dávidházi Péter: *Hunyt mesterünk. Arany János kritikusi öröksége*. Bp., 1992.

Választható tematika és olvasmányok

Egyetemi és főiskolai végzettek számára

1. A középkor európai és magyarországi (latin nyelvű) liturgikus költészete – líratörténeti, frazeológiai, prozódiai szempontok
Babits Mihály: *Amor sanctus. Szent szeretet könyve. Középkori himnuszok latinul és magyarul.* Ford., magy. Babits Mihály, Kolozsvár, 1996 (Remekírók Diákkönyvtára).
Balázs János: Az Ómagyar Mária-siralom prozódiai rejtelsei. In: Magyar deákság. Bp., 1980.
Balázs János: A középkori latin versek ritmusa és a magyar versritmus. In: Magyar deákság. Bp., 1980.
Vekerdi József: *Szent László-ének.* In: Komlós Tibor (szerk.): A régi magyar vers. Bp., 1979.
Kurcz Ágnes: *Vásárhelyi András Mária-éneke.* In: Komlós Tibor (szerk.): A régi magyar vers. Bp., 1979. 23—33.
2. A humanista történetírás (Bonfini) recepciója és átalakulása a magyar nyelvű reneszánsz és barokk irodalomban. Heltai Gáspár *Cronica*-ja, Zrínyi Miklós *Mátyás-elméletei*.
Varjas Béla: A magyar reneszánsz irodalom társadalmi gyökerei. Bp., 1982.
Kulcsár Péter: *A történetíró Heltai.* In: Varjas Béla (szerk.): Irodalom és ideológia a 16—17. században. Bp., 1987. 113—134.
Klaniczai Tibor: *Korszerű politikai gondolkodás és nemzetközi látókör Zrínyi műveiben.* In: Varjas Béla (szerk.): Irodalom és ideológia a 16—17. században. Bp., 1987. 337—400.
3. A retorikai műveltség szerepe a 17. századi szövegalkotó eljárásainak, teológiai és etikai szemléletének alakulásában
Bartók István: „Sokkal magyarabbul szólhatnánk s írhatnánk”. Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630—1700 között. Bp., 1998. 107—304.
Bitskey István: *Retorika és etika Pázmány Péter prédikációiban.* In: Virtus és religio. Miskolc, 1999. 172—184.
4. Az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság írói köre
Jancsó Elemér: Az Erdélyi Magyar Nyelvművelő Társaság iratai. Buk., 1955.
Szilágyi Ferenc: Erdélyi ritkaságok. Kiadásra váró 17—18. századi szépirodalmi és filozófiai művek marosvásárhelyi és kolozsvári könyvtárakban. In: „Az ész világa mellett...”. Tanulmányok a magyar felvilágosodás irodalmáról. Bp., 1998.
5. Szórakoztatás és hírközlés regénnyel: Dugonics András *Etelkája* (Romanul lui András Dugonics, tipul romanului din sec. XVIII.).
György Lajos: *A magyar regény előzményei.* In: Az anekdota. A magyar regény előzményei. Tanulmányok. Buk., 1988.
Sajnovits János: *Demonstratio... A magyar és a lapp nyelv azonos.* Ford. Constantinovitsné Valdár Zsuzsa. Szerk. Szij Enikő. Bp., 1994.
Szörényi László: *Dugonics András.* In: Memoria Hungarorum. Tanulmányok a régi magyar irodalomról
6. Teleki László és a *Kegyenc*

Kerényi Ferenc: *A Nemzeti Színház a polgári forradalomelőestén.* In: Magyar színháztörténet. 1790—1873. Bp., 1990. 248—321.

Nagy Imre: *Nemzet és egyéniség. Drámairodalmunk az 1810-es években: a hazafiság drámái. Irodalomtörténeti füzetek.* Bp., 1990. 284—321.

Nagy Péter: *Utószó.* I. Magyar drámaírók. 19. század. Szépirodalmi könyvkiadó, 1984.

Szabad György: *Miért halt meg Teleki László?* Bp., 1983.

7. A belső láttatás módozatai Kemény Zsigmond műveiben Nagy Miklós: *Kemény Zsigmond.* Bp., 1972.

Szegedy-Maszák Mihály: *Kemény Zsigmond.* Bp. 1989.

Németh G. Béla: *Hosszmetszetek és keresztmetszetek.* Bp., 1987.

8. Megfigyelés és fantázia Mikszáth prózájában

Mikszáth- emlékkönyv. Tanulmányok az író születésének 150. évfordulójára. Fábri Anna (szerk.) 1997.

9. Természetélmény és gondolatiság Vajda János költészetében Barta János: *A pálya végén.* Bp., 1987.

Kozma Dezső: *Irodalom – korok fordulóján.* Kolozsvár, 1998.

10. Ady Endre „szimbolizmusa”

Barta János: *Khiméria asszony serege.* In: Klasszikusok nyomában. Bp., 1976.

Görömbei András: *A gondolkodó Ady.* In: Létértelmezések. Miskolc, 1999.

Kenyeres Zoltán: *Ady Endre.* Bp., 1998.

11. Kosztolányi Dezső: *Édes Anna*

Tamás Attila: *A lélektani motiválás tényezői az Édes Annában.* In: Értékteremtők nyomában. Debrecen, 1994. 100—117.

Balassa Péter: *Kosztolányi és a szegénység.* Uj. Írás 1985. 11. 259—291.

Mész Lászlóné (szerk.): *A rejtőzködő Kosztolányi.* Bp. 1987. 104—116.

Balassa Péter: *A látvány és a szavak.* Bp., 230—246.

12. Krúdy világa a Szinbád-novellák alapján

Fülöp László: *közelítések Krúdyhoz.* Bp., 1986. 83—118; 259—291.

Bodnár György, Dérczy Péter, Pomogás Béla: *Szinbád-tanulmányok,* Literatura 1986. 1—2. 74—101.

Az írásbeli és a szóbeli vizsga irodalmi kérdéseit egyrészt a kötelező témákból kiindulva fogalmazzák meg a vizsgáztatók (itt fel kell készülni mind a hat témából); másrészt egy, a jelölt által előzetesen megjelölt választható témából (lásd feljebb). Kérjük a jelentkezőket, értesítsék a tanszéket döntésükről, még a vizsgaidőszak előtt.

Így: Név, iskola, helység, megye; ... számú téma.

Ötévenként rendezendő továbbképző tanfolyam

Célok és követelmények

Olyan ismeretek szerzése, amelyek lehetővé teszik a jelöltek szakosodását, azt, hogy valamilyen szakterületen kutatást végezhesse. Igen fontos bizonyos interdiszciplináris témákban való elmélyülés.

Tematika

I. Változat

XX. századi magyar irodalom

II. Változat

XIX. századi magyar irodalom

III. Változat

Régi magyar irodalom

IV. Változat

Irodalomelmélet

Az I. fokozat eléréséhez szerkesztett tudományos metodikai dolgozatok témajavaslatai:

1. A dialogikus olvasás lehetőségei az irodalomórán
2. Az irodalomtörténet tanításának új lehetőségei
3. Irodalomolvasás-képolvasás
4. A megértés előzetességstruktúrájának vizsgálata

1. A középkori vallásos irodalom (liturgikus költészet, épületes olvasmányok, imádságirodalom stb.) valamely változatának korszerű tanítási formái a középiskolában.

2. A reneszánsz dráma és az iskolai színjátszás: valamely reneszánsz- vagy reformáció kori dráma iskolai színrevitelének szakmai és pedagógiai tanulságai.

3. Textus és kontextus: eszmetörténeti folyamatok, politikai koncepciók ismeretének szerepe a remekmű megértésében és megértetésében (a *Szigeti veszedelem* mint az előző félszázad protestáns történelemszemléletének összegezése és átértelmezése).

1. Unitárius iskoladrámák a XVII. században
2. Reformkori magyar drámaelméletek
3. Író nők, olvasó hölgyek a felvilágosodás korában és a reformkorban
4. A reformkori magyar rövidpróza

1. A XIX. század klasszikus költőinek tanítása a középiskolában
2. Arany János műveinek tanítása a középiskolában
3. Jókai vagy Mikszáth tanítása a középiskolában
4. A múlt század végén megújuló magyar novellisztika bemutatása (tanításának lehetőségei) a középiskolai oktatásban

5. Bibliái vallási motívumok értelmezése az irodalmi oktatásban

6. Irodalomtörténeti és irodalomelméleti ismeretek, szempontok összefüggései az irodalomoktatásban

7. Irodalmi olvasmányok (vagy költői alkotások) bemutatása az általános iskolában
8. A házi olvasmányok mint az esztétikai nevelés lehetőségei. Megbeszélésük módoszatai
9. Egy helyi irodalmi örökség feltárása, feldolgozása.

Módszertan

Véglegesítő

Célok és követelmények:

A pedagógiai gondolkodás, a döntési struktúrák differenciáltabbá válása a tanítási tapasztalat, a saját és a tanulók tevékenységére való tudatos reflexió alapján.

Tematika

Egyetemet végzettek számára

A reflektív tanár. Önelemző eljárások, fejlesztő technikák.

A kognitív önszabályzó stratégia. A tanulási motiváció önszabályozását kialakító folyamat.

A különleges bánásmódot igénylő tanulók nyelvi és irodalmi nevelése.

Főiskolát végzettek számára

A magyar nyelv és irodalom oktatása.

Az anyanyelv és irodalom oktatásának tervezése. Alaptanterv, kerettanterv, helyi tanterv. A magyartanár egyéni tervei: tanmenet, tematikus terv, óravázlat.

A magyartanár személyisége.

A tanulás irányítása a magyarórán. A tudatos és funkcionális nyelvhasználat kialakítása. Műközpontú és gyermekközpontú irodalomtanítás. A tanulók önálló tanulását fejlesztő folyamat. Az eredményes tanuláshoz szükséges pszichológiai előfeltételek megteremtése a magyartanításban. A differenciálás és az individualizálás fokozott érvényesítése. A tanári-tanuló interakció optimális szervezése. A differenciált teljesítményértékelés.

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés tanórán kívüli szervezeti formái.

Kötelező olvasmányok

Báthory Zoltán: *Tanulók, iskolák – különbségek*. 1997.

Ferenczi Rita: *Tantervek átminősülése*. Kolozsvár, 1999.

Orbán Gyöngyi: *Megértő irodalomoktatás*. Kolozsvár, 1998.

Péntek Dombi Erzsébet: *Irodalomtanítás. A magyar irodalom iskolai tanulmányozásának módszertana*. Kolozsvár, 1991.

Ajánlott olvasmányok

Bennet, N. –Carré, C: *Learning to teach*. London, 1993.

Csapó Benő: *Kognitív pedagógia. Közoktatási kutatások*. Bp., 1992.

Oroszlán Péter: *Tanári kézikönyv a tanulás megtanításához*. Bp., 1994.

II. fokozat

Célok és követelmények

Az alternatív reformtörekvések szemléleti alapjainak tudatosítása.

Az alternatívák választásához szükséges döntésképeség kialakítása.

A követelmények és az értékelés korrekciójának tudatosítása.

Az interdiszciplináris szemléletmód megerősítése a szaktárgy tanításában.

A magyar nyelv oktatása

Egyetemet végzettek számára

Az iskolák szellemiségében mutatkozó alternativitás.

Az önszabályozás a magyartanításban.

Főzárkóztatás, tehetséggondozás.

Főiskolát végzettek számára

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés korszerűsítésére irányuló alternatív törekvések. Alternativitás az iskolák struktúrájában, az oktatás tartalmában. A szervezeti formák, módszerek és eszközök alternativitása.

Az anyanyelvi és az irodalmi nevelés célrendszere.

A magyartanítás tartalmi korszerűsítése.

A magyartanítás eszközei.

A magyartanítás szervezési módjai és munkaformái. A frontális munka, az egyéni munka, a párban folyó tanulás, a csoportmunka. A szervezési módok szimultán alkalmazása. A magyaróra szaktudományi, didaktikai és pszichológiai rétegei.

Az értékelés funkciói és folyamata a magyarórán.

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés a tanórán kívül.

Kötelező olvasmányok

Bagdi Emőke—Telkes József: *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában*. Bp., 1988. 113—140.

Benkes Zsuzsa – Nagy L. János – Petőfi S. János: *Szövegtani kaleidoszkóp*. I—II. Bp., 1996.

Ferenczi Rita: *Tantervek átminősülése*. Kolozsvár, 1999.

Drăgoțoiu Ion: ed. *Principii și metode noi în didactica literaturii și limbilor moderne*. Cluj, 1989.

Opcionális modul

A. változat

Egyetemet végzettek számára

Tanulás és hatékonyság (rendszerszintű értékelés)

Mérésmetodológiai követelmények

Vizsga és vizsgarendszer

Főiskolát végzettek számára

Az értékelés a magyartanításban

A pedagógia értékelés metodológiai alapjai

Sajátos értékelési funkciók és feladatok az anyanyelv, az irodalom és a fogalmazás tanításában

A tanulók értékelése

A tanítási-tanulási folyamat értékelése

Az értékelés folyamata

Kötelező olvasmányok

Berszán István – Gábor Csilla – Orbán Gyöngyi: *Olvass, gondolkozz, értelmezz! Felkészítő érettségizőknek és felvételizőknek magyar irodalomból.* Kolozsvár, 1997.

Ferenczi Rita: *Tantervek átminősülése.* Kolozsvár, 1999.

Pletl Rita: *Erdélyi helyzetkép az iskolai helyesírásról.* Székelyudvarhely, 1997.

Ajánlott olvasmányok

Van Kriehen, R.: *Writing and Administrating Examinations.* Arnhem, 1996.

Nagy József: *Az alapműveltségi vizsga rendszeres és általános követelményei.* Új-Pedagógiai Szemle 1997/5, 4—16.

Szabó Judit: *Tantárgyi feladatbankok a pedagógia értékelés rendszerében.* Bp., 1989.

B. változat

Egyetemet végzettek számára

Retorika, poétika, narrativika, dialóguselmélet szövegközpontú megközelítése.

Formális metodológiák, empirikus metodológiák.

Több mediális összetevővel rendelkező irodalmi szövegek elemzése.

Főiskolát végzettek számára

Az interdiszciplináris megközelítésű szövegtan az oktatásban.

Alárendelt diszciplínák: — A nyelvi rendszer és nyelvhasználat tanításának sajátos problémái (mondattömbök) az egyszerű mondat tana, szintagmatan, szótan/morfématan, hangtan).

— A magyar nyelv szövegeinek nyelvészete és tanítása (önálló jelentésű szavak; a névelők; a névmások; a kötőszók, a toldalékok, igekötők és igemódok; az egyeztetés; a szórend, a prozódia).

Társdiszciplínák: A stilisztika szövegközpontú megközelítése.

Az interdiszciplináris keret szakterületei és a szövegek interdiszciplináris tanulmányozása (filozófia, pszichológia, szociológia, szemiotika, kommunikációelmélet).

Kötelező olvasmányok

Benkes Zsuzsa – Petőfi S. János: *Szövegtani kaleidoszkóp I—II. A szöveformáltság elemző megközelítése.* Budapest, 1995.

Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *Elkallódni megkerülni. Versek kreatív megközelítése szövegtani keretben.* Veszprém. OTTÉV. 1992.

Petőfi S. János – Bácsi János – Békési Imre – Benkes Zsuzsa – Veres László: *Szövegtani és prózaelemzés. A rövidpróza kreatív-produktív megközelítéséhez.* Budapest. 1994.

Ajánlott olvasmányok

Petőfi S. János: *Multimédia. Több mediális összetevővel rendelkező irodalmi szövegek elemzése.* 1996. Budapest. OKSZ.

Ötévenként rendezendő továbbképző tanfolyam

Célok és követelmények

A szaktanárok tudjanak lépést tartani a pszichopedagógiai és szak módszertani megújulással. Szakterületük tartalmi újdonságainak asszimilálása mellett legyenek képesek megtalálni az új tartalmak alkalmazási lehetőségeit az oktatásban és az ehhez szükséges adekvát metodológiát.

Egyetemei végzettek számára

Az irodalmi szöveg kreatív-produktív megközelítése

Hatástörténeti tudat

Főiskolát végzettek számára

Műelemzés – műértés

Az irodalmi szöveg párbeszédelvű megközelítése

Műelemzési modellek érvényesülése az irodalomtanításban (explication de texte szemiotikai, értékelméleti, hetmeneutikai, reader response stb.)

Kötelező irodalom

Műelemzés—műépítés. szerk.: Sipos Lajos, Budapest. 1990.

Orbán Gyöngyi – *Megértő irodalomoktatás.* Kolozsvár, 1998.

Irodalomtanítás I—II. szerk. Sipos Lajos, Budapest, 1994.

Ajánlott irodalom

Petőfi S. János: *Szöveg, szövegtan, műelemzés.* Budapest. 1980.

Cs. Gyimesi Éva: *Kritikai mozaik.* Kolozsvár, 1999.

Török Gábor: *A pecsétek feltörése.* 1983.

Opcionális modul

A. változat

A didaktikai kommunikáció sajátosságai

A magyaróra mint kommunikációs színtér. A tanulócsoporthoz mint kommunikációs mező

A szaktantárgyi kommunikáció nyílt és rejtett síkjai

Kommunikációs szabályok, szokások és rítusok a magyarórán

A magyartanár kommunikatív magatartása

A magyartanár élőbeszéde

A magyartanár nem nyelvi kommunikatív viselkedése

Írás és olvasás a szaktantárgyi kommunikációban

Mediális pedagógiai kommunikáció a magyarórán

A szaktantárgyi kommunikáció megfigyelése és elemzése

Kötelező olvasmányok

Bagdi Emőke – Telkes József: *Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában.* Budapest, 1988. 113—140.

Pease, A.: *Testbeszéd.* Budapest, 1989.

Zrinszky László: *Bevezetés a pedagógiai kommunikáció elméletébe*. Budapest, 1993.

Ajánlott olvasmányok

Falus Iván: *A mikrotanítás elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest, 1986.

Oroszlán Péter: *Tanári kézikönyv a tanulás megtanításához*. Budapest, 1994.

Poór Ferenc – Vacha Imre: *A pedagógiai kommunikációs képességek és fejlesztésük a videotechnika segítségével*. Budapest, 1982.

Szító Imre: *Kommunikáció az iskolában*. Iskolapszichológia 1987/7.

B. változat

Tantervek: Az új tantervi modell érvényesíthetősége. A tanterv újszerűsége az eddigi analitikus tantervekhez viszonyítva. A romániai nemzeti alapterv. A helyi tantervek. Tanterv és értékelés.

Tankönyvek: Az alternatív tankönyvek használata során leszűrődő tapasztalatok alapján; A tankönyvekből „kiolvasható” pedagógiai és szaktudományos szemlélet. A tankönyvek kérdésigénye és a kérdező beszélgetés megvalósulásának lehetőségei a tanórán. Milyen új értékelési szempontokat, formákat „hív elő” a tankönyvek használata? Milyen tevékenységformákat, feladattípusokat alkalmaz a tankönyvek használata során?

Kötelező olvasmányok

Báthory Zoltán: *Tanulók, iskolák – különbségek*. Budapest, 1992.

Fóris-Ferenczi Rita: *Tantervek átminősülése*. Kolozsvár, 1999.

Ajánlott olvasmányok

Ballér Endre: *A nemzeti alaptantervtől az iskolai nevelő-oktatómunka tervezéséig*. NAT—TAN, Mihály Ottó (sorozatszerk.), Országos Köznevelési Intézet, Budapest, 1996.

Ballér Endre: *Neveléstörténeti paradigmaváltás*. Tanterv. Educatio III. 3., Oktatókutatási Intézet, Budapest, 1994.

Ballér Endre: *A NAT koncepciója. A helyi tanterv készítésétől a tanítási óráig*. Hunyady Györgyné, M. Nádasi Mária (szerk.). Budapest, 1996.

Hogyan készítsünk helyi tantervet? Balla Árpád (szerk.) PKI, Miskolc, 1993.

A helyi tantervek. Balla Árpád (szerk.). PKI, Miskolc, 1993.

Crișan, Alexandru: Aspecte conceptuale, strategice și instituționale în elaborarea unui nou curriculum. Tribuna Învățământului nr. 419. 1998.

Nyelvtan – kommunikáció – irodalom tizenéveseknek. Alternatív képességfejlesztő az általános iskolák felső tagozata számára.

Programleírás. Programvezető: Bánréti Zoltán. Linguistica A, 6. A magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Budapest 1990.

Sipos Lajos: Irodalomtanítás – tantervkészítés. Tantervek, programok a magyar nyelv és irodalom tanításához, Sipos Lajos (szerk.). ELTE BTK 20. Magyar Irodalomtörténeti Tanszék, Fővárosi Pedagógia Intézet, Budapest, 1991.

Plan cadru pentru învățământului preuniversitar. Ministerul Educației Naționale, București, 1998.

Szabó László Tamás: Rejtett tanterv. Budapest, 1985.

Az I. fokozat eléréséhez szerkesztett tudományos metodikai dolgozatok témajavaslatai

1. Befogadáselméletek irodalompedagógiai tanulságai
2. A pedagógiai kommunikáció jellegzetességei az anyanyelvi és irodalmi órán
3. A pedagógiai értékelés sajátos funkciói és feladatai a magyartanításban
4. Nyelvi fölzárkózás a középiskolában
5. A tehetséggondozás módszerei a középiskolai irodalomtanításban
6. Gyermekirodalmi művek tanítása a reader-response módszerével
7. A tanulói kreativitás ösztönzése a magyartanításban
8. Sajátos módszerek a tanulók szemiotikai kultúrájának fejlesztésére
9. Az értékközpontú irodalomtanítás metodológiája a középiskolában
10. A pályakezdő magyartanár legfontosabb problémái és támogatásának módozatai
11. A reflektív tanítás szakdidaktikai megközelítésben
12. A metakommunikáció fejlesztése az anyanyelvi nevelésben.